

”תנועת תשובה ציונית בישראל”*

הקדמה

* מאות בתי הכנסת הענקיים של הערים תל-אביב, רמת-גן וגבעתיים ריקים מאנשים.
* אף בתי-הכנסת שסגרו את דלתותיהם בימי חול, מנין ימות השבת שבהם הינו דל ומצומצם. אט אט נפטרים לעולמם גבאים ישישים, אשר מסרו נפשם על אחזקת מקומות קדושים...
* במספר מקומות ברחבי הארץ ישנן ישיבות הסדר בעלות מבנים מפוארים, אך מזה מספר שנים קיימת ירידה מתמדת במספר התלמידים החדשים הנרשמים, וזאת חרף מגמת גידול האוכלוסייה הדתית בישראל.
* בערים הגדולות ישנם מוסדות ציבור, אשר היו הומים חובשי כיפות סרוגות, ועליהם נלחמו ראשוני ”המזרחי” ו”הפועל המזרחי”, במסגרת המאבקים הפוליטיים. כיום, אין מי שיטפח מוסדות ציבור אלו...
- זהו המצב כיום.

אולם לא רחוק היום, ובעז”ה ואלפים רבים של אנשים מכל שכבות העם ומכל עיר בישראל, יתקרבו ליהדות וימלאו לאט את בתי הכנסת, הישיבות ואותם מוסדות הציבור. עד לתקופה זו, יש להילחם על כל מוסד ועל כל מבנה, כדי שלא יאבד או יוחלף.
חזון זה אינו דמיוני, וגם אינו רחוק כל כך, אלא ששאלות רבות עולות; באיזה סגנון יתקרבו? לאיזה עומק רוחני יגיעו? איזו תורה ילמדו: האם תורת ארץ ישראל או תורת

* המאמר נכתב מבלי שהכותב ראה את מאמרו של אבי רט בגליון הקודם, ומהווה המשך לדיון בנושא.

הגלות? האם התקרבות לדי תהיה התרחקות מעם ישראל ומארץ ישראל, או העמקת הקשר אליהם? התשובה לכך תלויה הרבה מאוד בנו.

ניתן לומר שאין היום תנועת תשובה ציונית בישראל, כלומר: תנועה של אנשים אשר קיימו אורח חיים חילוני¹ ועברו לקיים אורח חיים תורני בעל השקפת עולם ציונית, הרואה במדינה ובכליה, התחלת התגשמות חזון הנביאים. אמנם ישנם מאות בודדות של אנשים כאלו, אך אין בכך משום תנועה, והדבר אינו משאיר עדיין כל רושם בציבוריות הישראלית. כיצד קרה, שדווקא תלמידיו של רבה הראשי של ארץ ישראל - אשר היה ממניחי היסוד הרוחני של תורת התשובה בימינו, אשר ידע להתבונן עמוק אל נשמתו של כל יהודי ואל נשמתה של כנסת ישראל, הרב אשר כותב באגרת שע"ח: "ואם יבוא אדם לחדש דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן הזה ואל דברת קץ המגולה ואור הישועה הזרוחה לא יביט, לא יוכל לכוון שום דבר לאמיתה של תורת אמת" - כיצד קרה שתלמידיו ותלמידי תלמידיו כמעט שאינם עוסקים בעסקי התשובה?

כיצד ניתן להסביר, שדווקא אותו ציבור המחפש את דרכו לעולמה של תורה, אינו מוצא את מקומו בין מחנה המאמינים בתורה שלימה המאחדת תפיסת עולם של חיים מלאים, חיי אומה חיה, שיש לה משק וכלכלה, לאום וצבא?

איך ייתכן שדווקא תלמידי החזון איש, ור"ח זוננפלד, אשר סימלו בזמנם את הריחוק וההסתגרות של העולם החרדי מפני החילוניות והעולם החילוני, הצליחו ועוסקים במרץ בקירוב לבבות, ובכך נהיו למעשה תלמידיו בפועל של הראי"ה קוק, אשר קרא לכך ועסק בכך בחייו?

על כל השאלות שלעיל, אנסה להשיב במסמך קצר זה, שאם יש בו נימה של ביקורת על תלמידי הרב קוק זצ"ל, אינה אלא ביקורת של אהבה וקריאה עצמית לעשייה בתחום.

א. "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים"

כל חברה או מגזר בציבור לוקים בחוליים שונים, הנובעים לעתים אף מדברים טובים. אין כאן המקום לעסוק בביקורת על מנהיגי ציבור או על הציבור עצמו. אך ישנן מספר בעיות קשות שהציבור הדתי-לאומי טרם הצליח להתמודד עמן באופן המוני, לדוגמא: חינוך הנוער במורכבות החיים, מול דבקות בתורה, לכידות הציבור וחינוך לקשר אמיתי עם מגזרים אחרים, מנהיגות אמיתית של הציבור הדתי-לאומי, ועוד.

1. כל המושגים הסוציולוגיים: "דתי", "חילוני", "חרדי", הינם ע"פ המקובל לכנות בימינו. אין הכוונה להדביק תווית לשום מחנה. הכותב מסתייג מראש מהגדרות אלו, אך משתמש בהם בלית ברירה.

נדמה שהכוחות החינוכיים והרבניים הקיימים הגיעו למיצוי, ואינם מצליחים להתרומם מעבר לחיים האפורים, והפתרונות בשטח מתעכבים... לעתים, יש צורך באופקים חדשים ובחשיבה חדשה נועזת. חשיבה הלוקחת את כל הטוב, מכל מקום, ומביאה אתה מעוף, רעיונות מקוריים ותעוזה, על-מנת לבצע שינויים, להאיר נקודות מבט נשכחות וכו'.

אנו רואים שבציבור החרדי אדם כמו אורי זוהר תרם תרומה משמעותית בעניין קירוב לבבות וגיוס תלמידים לתלמודי תורה, ולהבדיל, אנשים ש"עברו" לעולם החילוני, תופסים לעתים קרובות עמדות מפתח בתקשורת, באליטות ובציבוריות הישראלית. אילו היה קאדר של אנשים רציניים ועמוקים, אשר היו מגיעים אל תורת הרב קוק - מהעולם החילוני (וכמובן שלא באופן שטחי, אלא מתוך שימוש תלמידי חכמים), היה הדבר תורם תרומה משמעותית דווקא לציבור תלמידי הרב קוק, והם היו מוצאים עד מהרה תפקידים בעמדות מפתח חינוכיות, רבניות ואף פוליטיות. יש לשים לב שהבשורה הקרובה שעניינם של רבים תלויות כרגע אליו הוא אפי איתם, אשר מגיע מקיבוץ עין-גב. כמו כן ישנם מספר פורצי דרך בתחומם: אברי - בחוות איתמר, אפי - בצה"ל, הרב ביגון - בהקמת ישיבה לבעלי תשובה וכד'.

ב. העיסוק בעצמנו

רבים מאנשי הרוח ואנשי החינוך בקרבנו, שואלים את עצמם האם הסתיימו הבעיות החינוכיות בקרב נערינו? האם אין משבר חמור במחננו? האם כבר הגענו אל המשפחות הדתיות - לחזקן, לשמרן, לטפח את חינוך ילדיהן וכו'? נדמה שיש אקסיומה על העדפת "אנשי" בחינוך, על-פני אוכלוסיות אחרות, משום מה, ולא רק כי אדם קרוב אצל עצמו. אכן שאלה נכבדת זו איננה נותנת מנוח, והיא למעשה התירוץ העיקרי לכישלון ולבטלנות.

ג. רקע היסטורי

בדור האחרון קמו לציונות הדתית מוסדות תורה וחינוך מפוארים, אשר גרמו מהפכה זוטא בעלייה הרוחנית של הדור הצעיר. בתחילה הוקמה שרשרת של ישיבות הסדר, אשר קירבו את הצעירים אל דף הגמרא. מאידך - גרמו הישיבות להסתגרות הנוער בפלוגות בני"ש, דבר שיצר אווירה של חרדה מהעולם החיצון, כאילו מי שלא נמצא שם, בפלוגות היהסדר - עלול להתקלקל. בתוך כדי כך, ואף קודם לכך, קמו עשרות רבות של ישיבות תיכוניות לבנים ואולפנות לבנות. ההפרדה בין בנים לבנות, האווירה הפנימייתית התורנית והמחנכים הראשונים, היוו שוב פריצת דרך חשובה שנשאה את רוב המחנה כלפי מעלה. בעשור האחרון הוקמו מכינות קדם-צבאיות ישיבתיות, אשר ענו שוב על צורך שנבע

מאובדן דרך בישיבות התיכוניות, אך גם הרימו דגל של הסתערות על כל משימה לאומית חשובה מתוך רצון להשפיע ולהוביל, ולא רק להשתלב. במקביל, אך לא בשווה, הוקמה רשת של מדרשות לבנות, ללימוד אמוני לפני היציאה לחיים. אי-אפשר בנוסף שלא לציין את הקמת הגרעינים התורניים בכ-30 עיירות פיתוח, אשר יוצרים מרכז רוחני בכל מקום, וסביבו פעילות חינוכית לנוער ומבוגרים - שוב לחיזוק המחנה הציוני-דתי. רוב הכוחות החינוכיים, הרבנים ותלמידי החכמים עסוקים בחיזוק המחנה פנימה: עוד ישיבות ועוד מכינות, עוד גרעין ועוד אולפנות. אין כמעט יציאה החוצה - אל הרוב המכריע של העם. יש כמובן תירוץ טוב: 'קודם נתקן את עצמנו, אח"כ נגיע לכלל ישראל'...

ד. זרמים ותנועות רוחניים בהווה הישראלית

בהווה הציבורית הכללית קיימים שני זרמים "תת קרקעיים": מחד, ישנה שאיפה עצומה לרוחניות. הדור הצעיר, השטוף בחומר ובשפע כלכלי, כבר מואס בתוך תוכו את חיי החול. בתוכו הוא חש שיש עולם רוחני, עולם פנימי אמיתי וחזק, שהוא מעל החיים החיצוניים, בהם הוא חי במדינת ישראל. הדבר בא לידי ביטוי בנסיעות תרמילאים לדרום אמריקה, להודו, לטיבט ולשאר ארצות המזרח הרחוק, בהן הנוער מרגיש שיש שחרור מהעבדות האובססיבית של המערב לחומר. שם יש גם מסר מיוחד, בלתי מוסבר, המדבר אל הנשמה, המחפשת בלי הרף מנוח ומרגוע בתוך בליל האליליות. גם בארץ פורחות להן חנויות של עבודה זרה לסוגיה, ממכירת אבנים ועד תורות בודהיסטיות, ובמקביל תנועה גדולה של חזרה אל הטבע; צמחונות, מזון בריא ואורגני, עולם הוליסטי וכו'. גם חזרה בתשובה נתפסת כשאיפה לרוחניות, במיוחד חזרה בסגנון רגש לכיוון ברסלב או חב"ד.

מאידך, קיימת תחושה קשה של פחד מפני דת המתחלקת לשניים: ישנו פחד מדתיות; של כפייה, של הפחדה, של חדירה לרשות הפרט וכדו'. פחד זה, הגורם לעתים לשנאה של דתיים בכלל או כל דבר העולה ממנו ריח של יהדות, ניזון ומלווה על ידי מוליכי התרבות בתקשורת בימינו, ומנוצל פוליטית על ידי גורמים אנטי-דתיים, הטורחים להעלות נושא זה לכותרות מדי פעם.

גם לציבור הדתי והחרדי, ובמיוחד לממסד שלו: הרבנות על שלוחותיה, הפוליטיקאים וכו', יש חלק לא מבוטל בעניין, מסיבות של בקשת כוח, שליטה ועוצמה כלכלית, או מסיבות פוליטיות של צבירת אהדה בקרב רבנים או ציבור בוחרים.

כמו כן קיים הפחד השני, מחזרה עצמית בתשובה; שזהו הפחד משינוי, מאיבוד ההרגלים הישנים, מזניחת היצרים ומשינוי דרסטי של אורח חיים, המצטייר בדרך כלל גם כאיבוד המשפחה, החברה, הסביבה, ולעתים אף מקורות הפרנסה.

נגד פחד זה, למעשה אין מה לעשות. אדם שחי באורח חיים שאליו חונך, התרגל ואינו

מכיר אורח חיים אחר, אך טבעי שיירתע משינוי המצריך אומץ לב, כוח רצון, עקשנות וחתירה לאמת.

בקונפליקט הקיים בין הזרמים השונים בנפש הדור הצעיר, חיים מאות אלפי צעירים, אשר נמצאים בתנועה מתמדת, בה קיימות רמות שונות של חיפוש.

האם תלמידי הרב קוק יהיו שם כדי לסייע להם? האם הם מסוגלים לכך? האם יש סיכוי לתנועת תשובה ציונית?

אדם שחוזר בתשובה, אך טבעי הוא שירצה לעשות שינוי קיצוני בחייו; נטישת כל חיי החול ודבקות בקדושה (או בכל מה שנראה כקדושה...) באופן מיידי. נראה לאדם כזה שהעולם החרדי הינו דבק בעבודת ד' הרבה יותר מציבור חובשי הכיפות הסרוגות. מידות כגון: דקדוק במצוות, הקפדה על שמירת הלכה, דביקות, מסירות נפש לתורה וכו' - אינן מזוהות עם הרחוב הדתי-לאומי.

אכן, לא ניתן להסתיר, שחלק מקרב בוגרי מחננו אינם יכולים להיות סמל להקפדה על פרטי הפרטים, ואינם נראים כמגדלורים של אהבת ד' ואהבת התורה.

טבעי הדבר שהחוזר בתשובה ה"נורמלי" יבקש להגיע אל האמת עד הסוף, והאמת, נראה כי היא נמצאת אצל מי שמוסר נפשו עליה².

אך נראה שכיום מסתמן איזשהו שינוי במגמה: ראשית: לעתים יש אנשים החיים מספר שנים בדרך קיצונית ואחר כך מחפשים איזון דרך וערכים - גם לאחר החזרה בתשובה - ואז הם מחפשים דרך אחרת בעבודת ד'. שנית, קיימת מגמה היום של אנשים רבים (בניגוד לעבר) שמעוניינים להתקדם רוחנית לאט, ולא בצעדים קיצוניים או מהירים - הם מעוניינים להעמיק בלימודים ולא רק לחבוש כיפה בסיום "כנס תשובה אדיר" או לאחר התרגשות מסמינריון, שהוכיח את כל ההוכחות השכליות שבעולם.

זוהי מגמה חדשה יחסית, אשר ניתן בעקבותיה לראות זוגות "מעורבים": שאחד חזר בתשובה ומתקדם לאיטו, מבלי לפרק את התא המשפחתי כבעבר, או קבוצות לימוד העוסקות בצוותא בלימוד משותף של מקורות לאורך זמן, וכן אנשים שהחלו לשמור שבת, אך אינם חובשים כיפה, ומתקדמים לאיטם בקצב שלהם.

2. יצוין שאת אלו שמוסרים נפשם על ארץ ישראל, החילוני הממוצע אינו פוגש, כי הוא לא גר בסמיכות לו, ואם כבר פגש, בדרך כלל יהיה זה דרך עיניה השליליות של התקשורת בארץ.

ה. האם תורת הרב קוק רלוונטית לציבור החילוני?

ישנם השואלים את עצמם, האם תורת הרב קוק זצ"ל שייכת לציבור החילוני הצמא לדבר ד"י? הרי הדברים עמוקים. תורת הרב עוסקת רבות בכלל ישראל ובארץ ישראל. בדור שעוסק רק ב'אני' ובמימוש העצמי, כיצד ניתן לדבר על הכללי? ועוד, הרי הדברים קשים ועמוקים, ובעידן הירייטינגי יש לתת להם תשובות קצרות וקולעות. אם כן, אולי לא שייך לעסוק בקירוב לבבות, ויש להשאיר תחום זה לאחרים, המדברים ברבדים נמוכים יותר?³

התשובה לשאלה זו מורכבת לענ"ד, ממספר חלקים:

ראשית - כמעט ואין ניסיון מצטבר לפנות אל הציבור החילוני עם תכנים אלו. אמנם, קיימים שני מוסדות לחוזרים בתשובה, אך הם אינם עוסקים כמעט בפנייה החוצה, אלא מלמדים אצלם את מי שפונה אליהם. כאשר אין ניסיון מצטבר, אזי - גם אם המשימה קשה - ודאי שלא ניתן להתיימש ממנה מראש. ומאחר שאין רבנים רבים העוסקים בתחום, הרי שגם המרצים עצמם לוקים בחוסר ניסיון. ואם כן, גם הצד הרוצה להעניק, איננו יודע לבטא עצמו היטב, מהעדר ניסיון מקצועי בתחום; שהרי הניסיון הוא המורה הטוב ביותר. שנית - תורת הרב, כפי שהיא נלמדת בישיבות, בדרך כלל עוסקת ב'כללי'. האם ניתן לפנות לעולם החילוני כיום - דרך 'הכללי'? נדמה לי שלא ניתן, אלא בעיקר דרך העיסוק בתורת הנפש הפרטית. לא "אורות" תחילה, אלא "אורות הקודש" תחילה. האם ניתן להישאר אך ורק בפרט (כמו ב"ברסלב")? - ודאי שלא. הדרך הארוכה וקשה, ותורת הרב, שאכן הינה עמוקה, דורשת עיון והעמקה של שנים רבות. אך גם דרך ארוכה צריך להתחיל.

כמובן, יש להכשיר דור שלם של רבנים צעירים לדרך הארוכה הזו.

איני מתיימר לקבוע דרך או לפסול דרך אחרת. ומי אני שבכלל אחווה דעה בענין. אך מאחר והנושא היינו בגדר 'מת מצווה', אני מעיז להביע את דעתי המפורטת כאן, על מנת לעלות הנושא לדיון.

1. גופים חרדיים שונים הפועלים בתל אביב

1. ברסלב

הרב ברנזון, מרצה 3 פעמים בשבוע לציבור צעיר, בענייני מוסר ותורת ברסלב. למרות חוסר הכריזמה והמבטא הכבד, נמשכים מאות צעירים וצעירות, כולל מקרב הכיפה הסרוגה,

3. ואולי בכלל צריך לנהוג ע"פ דברי הרב זצ"ל ב"ארבעת הפרקים" המפורסמים, קודם כל - "כבוד הדת" ו"חיבת הדת", וקיום הדת יבוא בהמשך?

אל תורת ברסלב. בברסלב יש הרבה שמחה, ואין כמו שמחה המדברת אל דור שסובל מבדידות ומעצבות. לברסלב יש הצלחה עצומה בקרב אומנים, שחקנים ואנשי בודהמה. ברסלב איננה קוראת להסתגר בבני-ברק, אלא להישאר ולהשפיע בכל מקום שאפשר.

2. "שורשים" (מרכז הבעש"ט)

אגודה חדשה מיוצאי חסידות בעלז: חבורה של חוזרים בתשובה העוסקים מקצועית בעולם הטבע, רייקי, צמחונות, הילינג, שיאצו, רפלקסולוגיה, פרחי באך, ועוד. באמצעות העיסוק בנושאים ההוליסטיים, מנסים לקרב ולהחזיר בתשובה.

3. שיחות "אתגר"

שלוחה של עמותת "ערכים" - העמותה הגדולה והרצינית מכולן שעוסקת בסמינרים בעיקר לציבור האינטליגנטי בכל הארץ. נושאי ההרצאות מגוונים, אקטואליים ומעניינים. המרצים עוברים הכשרה ותקופת נסיון, ומטרת המפגשים היא להעביר את השומעים הלאה לסמינר.

4. הרב אוירבך

רב חרדי ליטאי, המעביר שיעורים קבועים וחברותות. יושב בשדרות רוטשילד, תל אביב. עובד בשיתוף פעולה עם 'ערכים'.

5. האדמו"ר פוסלוי

חסיד בני-ברק, שהעביר את בית המדרש לתל אביב. עיסוקו בעיקר בגמרא וחסידות. רוב המתקרבים באים בזכות סעודת שבת והאווירה המיוחדת. ישנם רבים מהעולים מרוסיה שהתקרבו באמצעותו.

6. אור-החיים

תנועה גדולה ועממית בראשות הרב אלבז, מטפלת בכל הגילאים, מגנון ועד כולל. לתנועה עשרות מוסדות ופעילים העוסקים בקירוב ופונה אל הציבור המזרחי.

7. הרב דניאל סטבסקי

שיעורים קבועים במחשבה בשכונת בבלי בתל אביב. חרדי - פתוח.

8. דיסקברי" (התגלות)

תנועת בת של מוסדות 'אש התורה'. קיימים 7 סניפים בישראל. מקיימים הרצאות פעם בשבוע ברמת גן בנושאים אקטואליים ומגוונים עם מרצים איכותיים.

9. קו-לקו

בית מדרש בתל אביב, של חסידות קרלין-סטולין. מקיימים שיעורים באמונה פעמיים בשבוע. פורום לציבור צעיר ומשכיל.

10. חב"ד

בכל עיר בישראל קיים בית חב"ד, וכן בתל אביב. הפעילות אינטנסיבית, וניתן לכתוב על כך מאמר שלם בנפרד.

ז. מה קיים בציבור הדתי-לאומי?

הציבור הדתי-לאומי מחזיק מספר מוסדות וגופים העוסקים בחוזרים בתשובה:

1. מכון מאיר לבנים ומכון אורה לבנות, בראשותו של הרב דב ביגון שליט"א. הרב ביגון, תלמיד הרצי"ה קוק, חוזר בתשובה בעצמו, הקים ישיבה לבעלי תשובה בסמיכות לישיבת מרכז הרב.
2. מוסדות "נחלת צבי" לבנים ולבנות, של הרב יעקב שמעון - בקריית משה.
3. עמותת "נתיבות אמונה", בראשות הרב יוסף קלנר, המטפלת נקודתית באנשים איכותיים במיוחד, אך בודדים מספרית.
4. "אל עמי". יש התחלה של פעילות בשנה האחרונה בתל אביב, בהובלת הרב איתן צוקר. לכאורה, היינו מצפים שמיעוט המוסדות, יגרום לכך לצר המקום מלהכיל את המתדפקים הרבים, שחפצים לחזור בתשובה. וזאת בניגוד לעשרות הישיבות לבעלי תשובה שקיימים במגזר החרדי! אך אין הדבר כך. גם מוסדות אלו עסוקים בעיקר בחיזוק קבוצות עולים מחבר העמים, ארה"ב, צרפת ומתגיירים מארצות שונות. רק מיעוט התלמידים בהם הינם ישראלים המעוניינים לחזור בתשובה! גם בחורי ישיבות המעוניינים להתחזק מוצאים את מקומם שם. כמובן, כל הנ"ל הינו ברכה רבה לעם ישראל. אך גם במוסדות אלו, אין פריצת דרך משמעותית, המגיעה לציבור חילוני גדול, הצמא לדבר ד'.

ח. חילון מול התחזקות - או אורי זוהר כמשל

מודל החיים הדיאלקטי שאנו חיים בו, יוצר בהכרח שתי תופעות נלוות בתוך הנוער. מחד - "בינוניות": ישנם הטועמים קצת מהתורה וקצת מהעבודה, מעט ארץ ישראל ומעט תורה. נוצרים סוג של אנשים קטנים אשר תפיסתם חילונית, אך מעשיהם דתיים. מאידך, ישנם רבים אשר מואסים בתורה קטנה, אשר בין השאר נראית כך מהתבוננות על החברה הדתית "הרגילה" מסביב, או חמור מכך: מקטנות של מחנכיהם, אשר נראים להם צרי אופקים וחד ממדיים, והם פורקים עול לגמרי ונסחפים בזרם החילוני. על כך כתב הראי"ה קוק זצ"ל את מאמר "הדור" (הערות).

בבעיות אלו עוסקים מחנכים רבים ומתמודדים עם הנוער, ולעתים עם הורים. בהתמודדות זו אנו כמעט תמיד במגננה: "לשמור על הקיים", "להציל" ו"למנוע". בחברה החרדית - לא הכל לבן (או יותר נכון - שחור...) ואף הם מתמודדים עם בעיית חילון קשה. בניגוד לידוע, ישנם אחוזים גדולים של חילון ויציאה מהמסגרות החינוכיות. אך החברה החרדית מתמודדת במתקפה ולא במגננה. אורי זוהר - סמל החוזרים בתשובה. יחד עם חבורה של חוזרים בתשובה נוספים, ביניהם זמרים, שחקני כדורגל, טייסים, אנשי תיאטרון ועוד, מעבירים מסר שמנוצל היטב על ידי רועי הצאן: "החילוניות שייכת לעבר". העם עם התורה. בדור הבא כולם יהיו חרדים. האנשים הרציניים המפורסמים - כולם חוזרים בתשובה. אין לך בחור צעיר לאן לפנות - לך קדימה עם המסורת.⁴

בחברה הדתית-לאומית אין "מודלים" לחיקוי כמו אורי זוהר, מאחר שמרבית החוזרים בתשובה שייכים לזרם החרדי. אפילו יהודה ברקן שחזר בתשובה ודעותיו דומות מאוד לציונות הדתית - לא פגש מעולם (!) רב מבית מדרש ציוני.⁵

ט. מהפכה של מנהיגות - או: הפוליטיקה בשירות תנועת התשובה

מהפכות חינוכיות מתרחשות לאט. רבנים שמתעוררים, אנשי רוח שכותבים מאמרים בעיתונות ומדרבנים, פוליטיקאים שמקבלים תקציבים וכו'. לעתים נדירות ישנן קפיצות דרך, אך הן קיימות.

הרב עובדיה יוסף שליט"א הקים במשך עשרות שנים דור של תלמידי חכמים, הרואים בו את מורם הנערץ. אך רק כשאריה דרעי נכנס לתמונה הפוליטית, החלה דחיפה אדירה בהפצת תורה, וגיידול הזרוע הפוליטית התומכת בכל הארגונים הפועלים בשטח. בתוך שנים מעטות הקימה ש"ס - בהנהגה משותפת של מנהיג רוחני ומנהיג פוליטי-ארגוני - צבא של חיילים נאמנים הרואים עצמם שליחים לכל דבר שבקדושה, בכל עיר ובכל מושב, בכל תחום שבו מבקשים מהם: מאמירת תהילים שכונתית לילדי הרחוב ועד לארגון אוטובוסים לעצרות המוניות, מרישום פרטני של ילדי השכונה לתלמודי תורה ועד מעבר מדלת לדלת לפני הבחירות.

גם אצלנו המהפכה יכולה לקרות. הציבור צמא ומוכן כיום יותר מכל זמן אחר למנהיגות רוחנית וארגונית שתפעיל אותו. יש אכזבה אדירה מהכוחות שפעלו עד היום: או שהתגלו כפוליטיקאים שאינם מחוברים באמת אל הרוח, או שהתגלו כחסרי כושר עשייה. הציבור הגדול והאידיאליסטי שלמד מוסדות תורה מגוונים ומפוזר בכל רחבי הארץ,

4. גם בעולם החרדי מבינים היום שיש צורך בהכשרה. ואכן "ערכים" ו"צוהר" (של בעלי"ז) עוסקים לאחרונה בהכשרת דור צעיר למשימה.

5. הדבר מדהים, מאחר והוא היה יכול להיות נכס חינוכי רב, דבר שהמפד"ל ידעה לנצל לתעמולת בחירות, ותו לא.

משתוקק כיום למנהיג שיקרא אל הדגל.
 בין הכוחות הקיימים חסרה לכידות מנהיגותית שתהפוך את כל האבוקות הקטנות לאש גדולה. בכוחנו הדבר!
 ישנם מספר מנהיגים גדולים שמאירים בשמי הציבוריות, אך עדיין הם אינם חוברים אחד לשני, ועדיין לא מצאו את הדרך לפנות אל הציבור ולהפעיל אותו.
 באם ירימו את הדגלים, וביניהם דגלי התשובה והחיבור האמיתי לעם, לא רק שיעשו מהפכה גדולה, אלא גם ירוויחו פוליטית, וסוף הכבוד לבוא.

סוף דבר

הכרחיותה של תנועת תשובה ציונית זועקת לשמים. רבים היום מתחילים להכיר בצורך האדיר לטפל בעניין, אך מעטים בפועל עוסקים או מעיזים להיכנס לתחום. הגיעה העת לעשות.

נתחיל בתיאור של דוגמה אחת.

פרוייקט "ראש-יהודי" הוקם על-מנת ולנסות האם ניתן ליישם את התפיסה שתוארה במסמך זה הלכה למעשה. זוהי טיפה בים, אך "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך".
 תחילת הדברים, בשיעור אמונה אחד של הרב גיא עשת, אשר נהיה לשניים, ואחר כך בכל ערב מימות השבוע. שיעורים שכליים לבד אינם מספקים, והוצעו חברותות ללומדים, יחס אישי ואף אירוח בבית המרצים.

לאחר שנה של בית מדרש כזה, ברחוב דיזנגוף בתל אביב, עברנו לשילוב של בית קפה צמחוני - ב"ראש יהודי" - אשר מהווה כניסה וגשר לקומה השנייה שמעליו, ובו בית מדרש נינוח יותר. בית מדרש זה מציע את אותם התכנים, אך באווירה רגועה יותר ופחות מלחיצה. ב"ה, כמות התלמידים הולכת וגוברת מיום ליום, ואנו תפילה ובקשה מריבונו של עולם שיאיר את דרכינו.

כאשר נהיה בטוחים שמצאנו את הדרך, נקרא לכל הכוחות הקיימים לפעול בכיוון שיצלח, ולחזק ידיהם בכל עיר ועיר.

אנו בטוחים, שתקום תנועה גדולה של תשובה, אשר תשאף לאידיאלים נישאים, ויש להיערך לקליטתה. על ישיבות ההסדר והמדרשות מוטלת אחריות לקלוט כיתות של תלמידים, להכשיר ר"מים מתאימים למשימה, וליצור מערכות שיווק אטרקטיביות לצעירים. בכוחנו לעשות.

חזק ונתחזק!!!

